

Prognos av riksdagsvalet 2010

Lennart Sjöberg

Handelshögskolan i Stockholm

lennart.sjoberg@hhs.se

2010-11-09

Prognos av riksdagsvalet 2010

Lennart Sjöberg

Sammanfattning

I denna studie inbjöds besökare till en Internetsite att bedöma utgången av det kommande riksdagsvalet hösten 2010. 105 personer av varierande bakgrund genomförde sådana bedömningar av 8 partier och en kategori ”övriga”. Deras genomsnittliga prognosfel var endast 0.8 %-enheter vid en jämförelse mellan Alliansen och det rödgröna blocket. Detta resultat var betydligt bättre än vissa opinionsundersökningar genomförda tidsmässigt mycket nära valet och med betydligt flera respondenter. Analysen av den individuella variationen i bedömningsfel visade att de som hade större intresse för politik gjorde bättre bedömningar, och så även de som oftare hade talat om det kommande valet, särskilt om de gjort så med andra än familj och närmaste vänner. De som sade sig gå på intuition eller kunskaper om tidigare val gjorde sämre bedömningar än andra. Resultaten stödjer tesen om ”massans vishet” och är i linje med en liknande undersökning av valet år 2006. Studien visar på ett enkelt, snabbt och billigt sätt att göra prognoser, och ger uppslag när det gäller urval av respondenter som kan tänkas göra särskilt bra prognoser.

Inledning

Bakgrund: ”Massans vishet”

Valprognoser görs traditionellt med hjälp av opinionsundersökningar, som numera är mycket vanliga. De fungerar relativt väl, om de genomförs på ett kompetent sätt. Det finns emellertid ett helt annat sätt att göra prognoser, nämligen på grundval av data om vad människor väntar sig ska hända. Vad man *vill* ska hända är något helt annat än vad man *tror* ska hända, logiskt sett, och i konkreta tillämpningar kan skillnaderna vara stora, även om önsketänkande i och för sig är vanligt.

Undersökningar av vadslagning har visat att prognoser baserade på odds är bättre som för att göra valprognoser än opinionsundersökningar, se referenser i (Sjöberg, 2009). Vadslagning har som ett moment det ekonomiska incitamentet att göra en riktig prognos. Det har emellertid visat sig att just det momentet är mindre viktigt (Sjöberg, 2009). Avgörande är att det handlar om gissningar eller bedömningar av många människor med varierande erfarenheter och världsbilder. Om man slår samman data från ett antal personer får man ett genomsnitt (median¹) som är träffsäkert, även om enskilda personer kan göra kraftigt avvikande och felaktiga bedömningar, kanske beroende på önsketänkande. Surowiecki har kallat denna princip ”wisdom of the crowd” och visat att den är ganska generellt giltig (Surowiecki, 2004).

---

¹ Aritmetiska medelvärden är olämpliga eftersom fördelningarna ofta innehåller ett antal starkt avvikande bedömningar.

Amerikanska data avseende vadslagning om utgången av presidentval visar att oddsen är en utmärkt prognosgrund (Arrow et al., 2008). Man saknar emellertid studier av ”massans vishet” när det gäller europeiska erfarenheter och flerpartisystem. I en tidigare undersökning av prognoser av det svenska riksdagsvalet år 2006 fann jag att principen var tillämplig. Medianbedömningar av det förväntade valresultatet för de olika partierna låg mycket nära resultat, och var bättre än opinionsundersökningar och expertbedömningar (statsvetare, specialinriktade journalister). Det var en tämligen liten grupp från allmänheten som stod för denna anmärkningsvärda prestation (N=123). Resultatet tycktes visa att det fanns här en möjlighet att göra prognoser som skulle vara mycket enklare och billigare än andra metoder. Och givetvis har det ett särskilt teoretiskt intresse varför så är fallet.

I den studie som presenteras här gjordes ett försök att replikera resultaten från 2006. Dessutom förbättrades designen något, datainsamlingen gjordes på Internet i stället för med postenkät (billigare och snabbare), ett ekonomiskt incitament att göra en riktig prognos infördes, och vissa nya frågor ställdes för att om möjligt belysa vad som kunde vara skälet till att det gick att göra riktiga prognoser för somliga av de svarande. Innan jag går in på resultaten diskuterar jag kortfatta den politiska situationen samt de opinionsundersökningar som gjordes inför valet, och hur dessa i sin tur bedömdes av olika experter.

Politiskt läge 2006-2010

Den borgerliga alliansen vann valet 2006 med ytterst liten marginal. De hade dock majoritet i riksdagen för att bilda regering och de satt kvar under hela mandatperioden.

Det blev en turbulent period. Sänkning av a-kassan och sjukpenningen ledde till kraftiga mothugg i opinionen som efter ett par år visade ett mycket stort övertag för den rödgröna oppositionen. Skattesänkningar för löntagare (”jobbavdrag”) infördes successivt men tycks ha uppmärksamats först ganska sent av de flesta – de var dock till slut av betydande storlek: ca en månadslön netto extra per år.

Den finansiella krisen drabbade även Sverige med stor kraft hösten 2008 och arbetslösheten ökade. Regeringen höll hårt i finanserna och när krisen började ebba ut år 2010 ansågs det allmänt att Sverige klarat den bättre än de flesta andra länder. Våren 2010 började det komma nya jobb. De rödgröna, en allians mellan socialdemokraterna, miljöpartiet och vänsterpartiet, gick till val på vissa skattehöjningar i kombination med återställning av a-kassan och sjukpenningen, samt kraftiga skattelindringar för ålderspensionärer. Opinionsläget för deras del försämrades kraftigt i maj 2010 när deras förslag lades fram och de återhämtade sig inte före valet.

Debatten om det väntade valresultatet var intensiv. SCB genomförde en stor opinionsundersökning i april-maj 2010 som visade på ett överläge för de rödgröna. Många drog bestämda slutsatser av den, dels för att det ingick så många respondenter (ca 10 000)², dels för att historiska erfarenheter sades visa att SCB:s studier våren före ett val alltid eller nästan alltid gett korrekta prognoser. Omsvängningen i opinionen i maj 2010 stod emellertid i sig fram till valet och ganska få opinionsundersökningar gav ett annat resultat än en seger för

---

² Det tycks vara en vanlig uppfattning att mycket stora stickprov är väsentligt bättre än medelstora stickprov av storleksordningen n=1000. Så är inte fallet, bl. a. för att kvaliteten blir lidande av att alltför många respondenter ingår i stickprovet, givet att man eftersträvar en hyfsad svarsprocent. Svarsprocenten diskuteras nästan aldrig i media, trots att det är en väsentlig aspekt på kvaliteten.

Alliansen. Expertkommentarer gick ofta ut på att opinionsundersökningar är *extremt* osäkra, vilket är en betydlig överdrift.

Metod

Formuläret återges i Bilaga 1. Datainsamlingen påbörjades den 4 september 2010. Tiden för att besvara det utgick kl. 19 på valdagen den 19:e september 2010. Då hade 109 personer svarat. Det fanns ingen tendens till mera korrekta bedömningar ju närmare man kom valdagen.

Av de svarande var 58 män och 49 kvinnor; 2 uppgav ej kön. Åldersfördelningen framgår av Tabell 1.

Tabell 1. De svarandes ålder.

Åldersintervall	Andel av de svarande (procent)
18-24	10
25-34	27
35-44	28
45-54	18
55-64	8
65-74	8
75 och äldre	1

Enbart grundskola hade 1 %, gymnasieutbildning 22 % och högskola 77 %. Uppenbarligen var de svarande inte representativa för befolkningen. De hade högskoleutbildning i mycket högre utsträckning.

Ämnen som de hade läst på högskola var, i procent:

Statskunskap 14
Statistik 32
Sociologi 27
Psykologi 36
Historia 8

Det är intressant att ganska få hade läst statskunskap och att psykologistudier var de vanligaste. Det senare beror troligen på att de rekryterades via en psykologi-inriktad blogg.

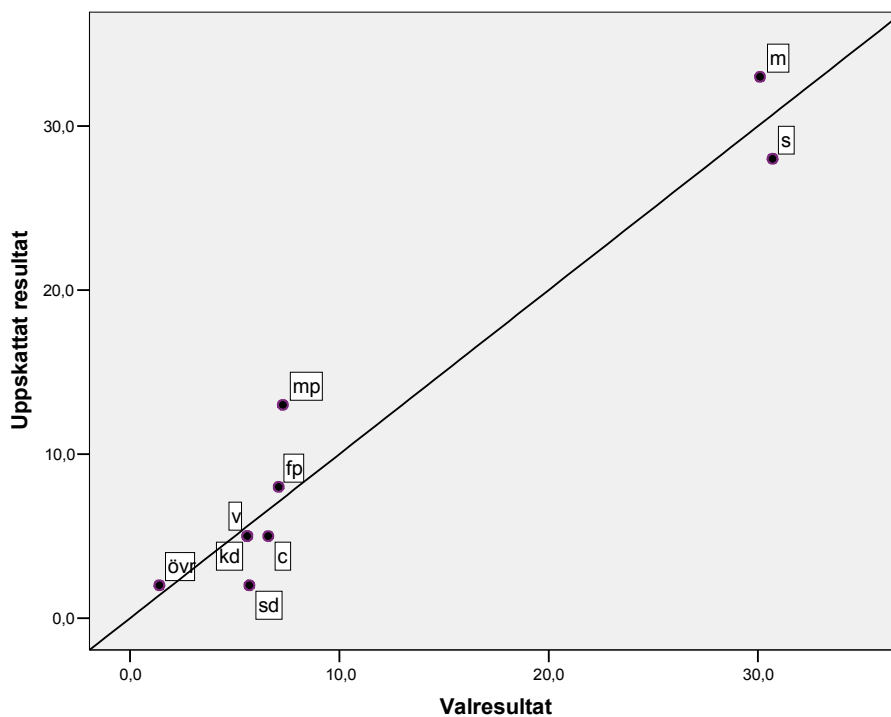
Tabell 2. De svarandes föredragna partier, deras valprognoser, samt valresultatet, procent.			
Parti	Andel som föredrog partiet	Valprognos	Utfall av valet
C	7.3	5.0	6.6
Fp	12.8	8.0	7.1
Kd	2.8	5.0	5.6
M	31.2	33.0	30.1
Mp	16.5	13.0	7.3
S	11.0	28.0	30.7
Sd	4.6	2.0	5.7
V	7.3	5.0	5.6
Övriga	5.5	2.0	1.4

Tabellen visar att de svarande ganska starkt avvek från fördelningen av preferenser i populationen. Socialdemokraterna var få, miljöpartisterna och folkpartisterna många, jämfört med valresultatet.

Resultat

Prognosresultat

Sambandet mellan valresultatet och det uppskattade resultatet framgår av Tabell 2 ovan och Fig. 1.

Figur 1. Valresultat och av respondenterna uppskattat valresultat.

Det framgår av figuren att vissa avvikelser förekom, förmodligen slumpmässiga och beroende på den ganska grova svarsskalan. Figuren visar emellertid att överensstämmelsen på det hela taget var god.

För att bedöma hur bra resultatet är jämfördes det med två andra dataserier: ”Valu” och en undersökning genomförd strax före valet, gjord av Novus opinion. Valu är en vallokalsundersökning som bygger på intervjuer med en mycket stor grupp väljare (ca 10 000), utförda just efter det att de deltagit i valet. Många frågor ställdes, men jag tar här bara upp frågan vilket parti de röstat på. Novus är ett opinionsinstitut som gjorde en mycket sen opinionsundersökning, i veckan före valet (841 intervjuade i telefon). Dessa två dataserier kan sägas vara konventionella opinionsundersökningar. Eftersom de genomfördes mycket nära i tiden till själva valet borde de ha bästa chansen att träffa rätt, om de inte är behäftade med speciella felkällor.

Prognosen av valet beräknades för de två blocken; Alliansen och de rödgröna. Därefter beräknades skillnaden mellan blocken. Se Tabell 3.

Datakälla	Skillnad Alliansen – de rödgröna
Valet	5.8
Denna studie	5.0
Valu	4.0
Novus ³	0.6

Tabellen visar att de data som samlades in i denna studie kom närmast det faktiska valresultatet, bättre än Valu och betydligt bättre än Novus. Felet i denna studie var endast 0.8 %-enheter men mer än dubbelt så stort i Valu, och mer än 6 gånger så stort i Novusundersökningen. Detta resultat stämmer bra med studien av valet år 2006, där den metodik som användes här också gav det bästa resultatet. Ser man till prognos av enskilda partier är bilden något annorlunda, men slumpmässiga variationer har tagit ut varandra vid beräkningen av blockresultaten. Det är också den senare som var av störst intresse eftersom den kom att styra regeringsbildningen.

Individuella data

För varje person och parti beräknades den genomsnittliga skillnaden mellan uppskattningen och det faktiska valresultatet. Detta värde benämns felpoäng i denna rapport. Den standardiserade felpoängen relaterades till bakgrundsdata och svar på vissa av frågorna i formuläret.

Felen i bedömningar av de olika partierna var positivt korrelerade, se Tabell 4.

---

³ Novus och andra institut gjorde flera undersökningar, varav de flesta hade större träffsäkerhet än just denna, som emellertid gavs stort utrymme i media.

Tabell 4. Korrelationer mellan felbedömningar för de olika partierna.									
	C	Fp	Kd	M	Mp	S	Sd	V	Övriga
C	1.00	0.35	0.31	0.26	0.24	0.17	0.16	0.41	0.17
Fp	0.35	1.00	0.22	0.41	0.30	0.37	0.16	0.40	0.55
Kd	0.31	0.22	1.00	0.14	0.16	0.21	-0.03	0.24	0.19
M	0.26	0.41	0.14	1.00	0.40	0.62	0.23	0.26	0.32
Mp	0.24	0.30	0.16	0.40	1.00	0.45	0.06	0.45	0.24
S	0.17	0.37	0.21	0.62	0.45	1.00	0.15	0.31	0.38
Sd	0.16	0.16	-0.03	0.23	0.06	0.15	1.00	0.19	0.27
V	0.41	0.40	0.24	0.26	0.45	0.31	0.19	1.00	0.29
Övriga	0.17	0.55	0.19	0.32	0.24	0.38	0.27	0.29	1.00

Cronbachs alfa för ett index, där felpoängen i samtliga partibedömningar sammanvägdes, var 0.78. Det fanns alltså en tydlig tendens att man var bra eller mindre bra på att göra dessa bedömningar.

Bakgrundsdata

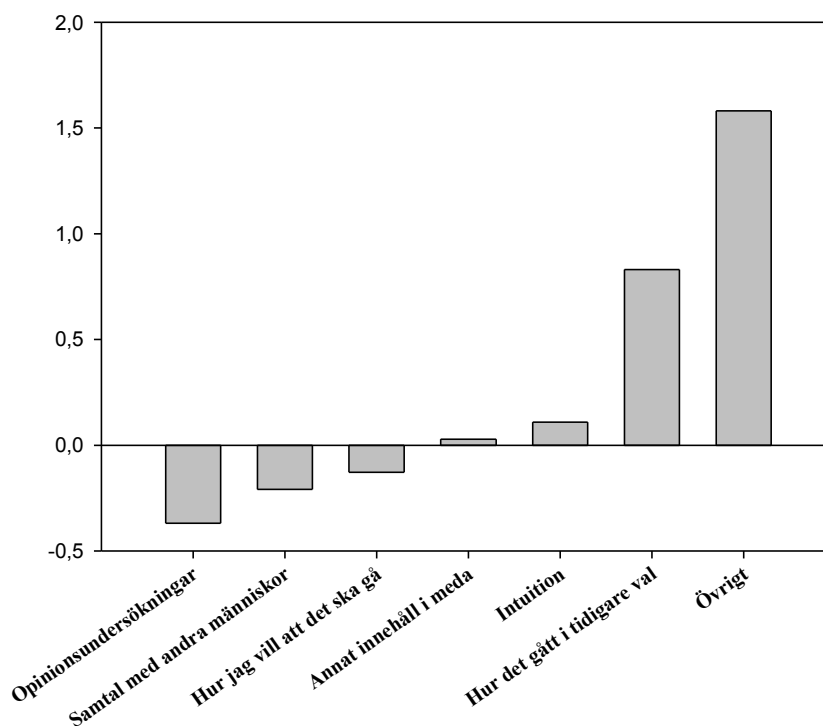
Skillnaden mellan män och kvinnor i prognosfel var mycket stor, 0.72 på den standardiserade skalan, $t(105) = 3.94$, $p < 0.0005$. Männen gjorde mindre fel än kvinnorna, i genomsnitt. Männen var visserligen något mera intresserade av politik, men skillnaden var inte signifikant mellan könen i det avseendet och intresset kunde inte förklara skillnaden i prognosfel.

Studiemeriter hade inget samband med bedömningsfelet, varken med utbildningsnivå eller med inriktningen på eventuella högskolestudier. Inte heller ålder hade något tydligt samband med bedömningsfelet.

Bedömningsmetod

Felpoängen sattes i relation till svaren på frågan hur bedömningarna hade gjorts, se Fig. 2. Variationen mellan de olika svarsgrupperna var signifikant i en envägs variansanalys, $F(6,101) = 2.790$, $p = 0.008$, $\eta^2 = 0.155$. Variationen mellan grupperna var av betydande storlek vilket också visas av figuren.

Genomsnittligt fel, standardiserat

Figur 2. Variation i genomsnittlig felpoäng i relation till uppgiven bedömningsmetod.

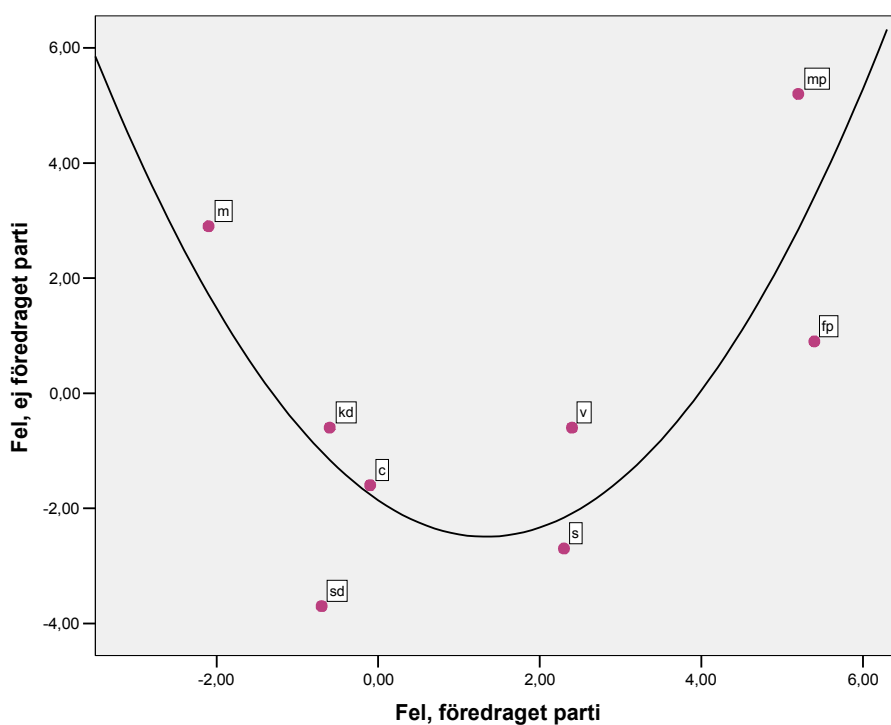
De som gjorde de minsta felen uppgav alltså att de grundade sina bedömningar på opinionsundersökningar eller samtal med andra människor medan intuition och historiska erfarenheter tycktes vara sämre fungerande grunder, liksom ”övrigt”.

Önsketänkande

De svarande ombads bedöma vilket parti de tyckte bäst om. För varje parti valdes de ut som angett just det partiet som bäst. Sedan beräknades deras genomsnittliga prognos för det partiet (medianer) och jämfördes med valresultatet. Om det förelåg önsketänkande borde valresultatet ligga under den genomsnittliga bedömningen. Så var också fallet, men inte i någon stor utsträckning, i genomsnitt bara 1.48 %-enheter. Motsvarande analyser gjordes av bedömningar av de partier som en respondent inte skattade som det han eller hon tyckte bäst om. Här blev felet ännu mindre, med en svag negativ tendens, i genomsnitt -0.03 %-enheter. Värdena för enskilda partiers sympatisörer framgår av Tabell 5.

Föredraget parti	Genomsnittligt fel vid bedömning av föredraget parti	Genomsnittligt fel vid bedömning av ej föredraget parti
C	-0.10	-1,60
Fp	5.40	0,90
Kd	-.60	-0,60
M	-2.10	2,90
Mp	5.20	5,20
S	2.30	-2,70
Sd	-0.70	-3,70
V	2.40	-0,60

Tabellen visar att det fanns vissa tendenser till önsketänkande för anhängare till fp och mp. Ingen tydlig tendens till pessimism fanns. Intressant nog fanns ett krökt samband mellan de två typerna av fel, se Fig. 3

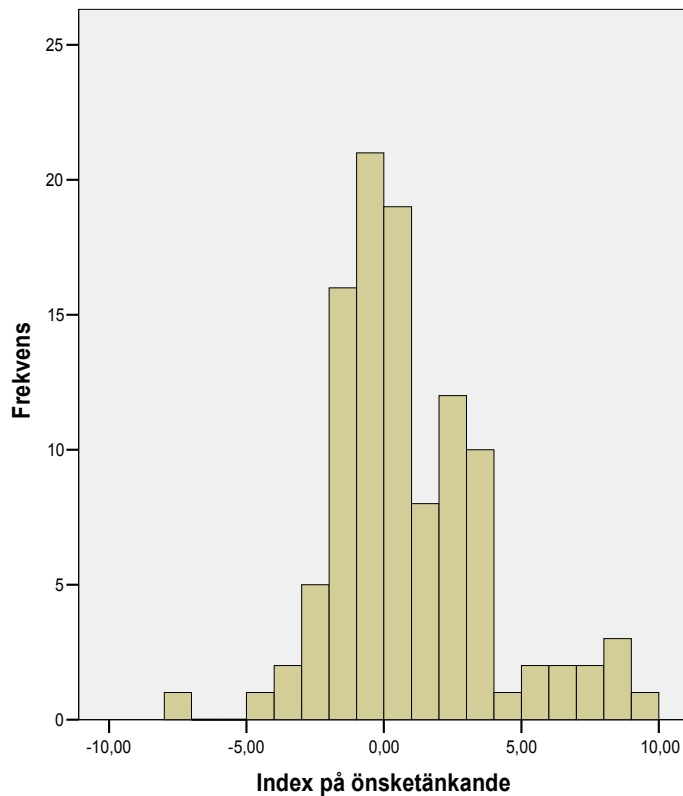

Figur 3. Sambandet mellan bedömningsfelet för föredraget och ej föredraget parti.

Miljöpartiets attraktionskraft överskattades av alla, medan moderaternas attraktionskraft underskattades av anhängarna och överskattades av dem som inte var anhängare. Sverigedemokraternas resultat underskattades av dem som ej var anhängare men bedömdes ganska korrekt av anhängarna.

Skillnaden mellan felet vid bedömning av föredraget parti och vid ej föredraget parti beräknades och bildade ett mått på önsketänkande. Fördelningen av detta mått framgår av Fig.

4. Medelvärde var positivt, 0.92, vilket stämmer med att det fanns en viss tendens till önsketänkande.

Figur 4. Fördelning av index för önsketänkande.

Önsketänkande hade samband med en del variabler, nämligen

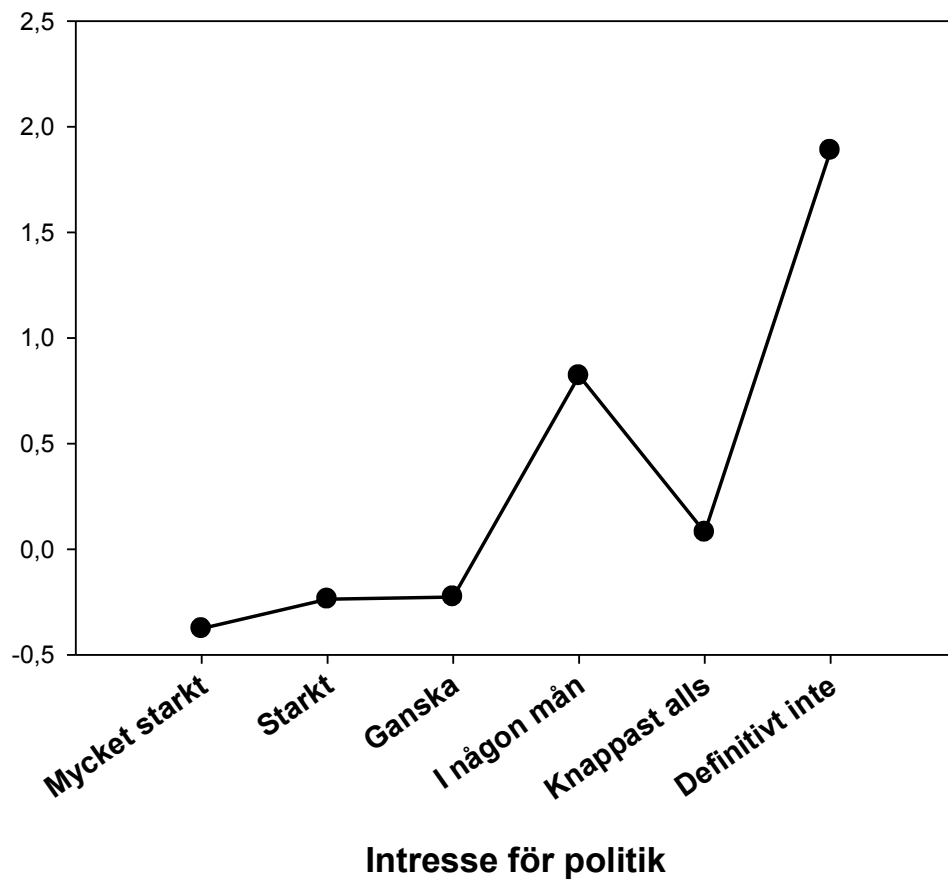
- Kön: kvinnor hade högre värde än män
- Kunnighet om politik: ju lägre självskattad kunnighet, desto mera önsketänkande
- Vem man talat om valet med: de som främst talat med sina närmaste visade högre önsketänkande

Könsskillnaden var ganska stor, 0.46 i den standardiserade skalan, $t(103) = 2.38, p = 0.019$.

Kunskaper och kompetens

Intresset för politik hade ett starkt samband med bedömningsfelet, se Fig. 5. Sambandet är starkt signifikant; $F(5,102) = 5.611, p < 0.0005$.

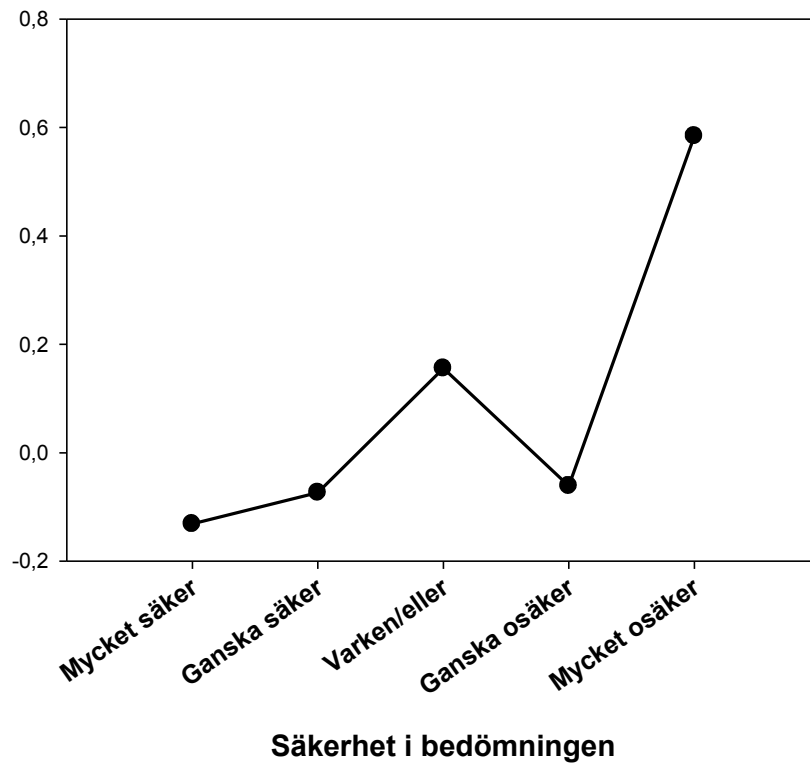
Bedömningsfel, standardiserat

Figur 5. Sambandet mellan bedömningsfelet och intresse för politik.

Säkerhet hade ett mycket likartat samband med bedömningsfelet, dock ej signifikant, se Fig. 6.

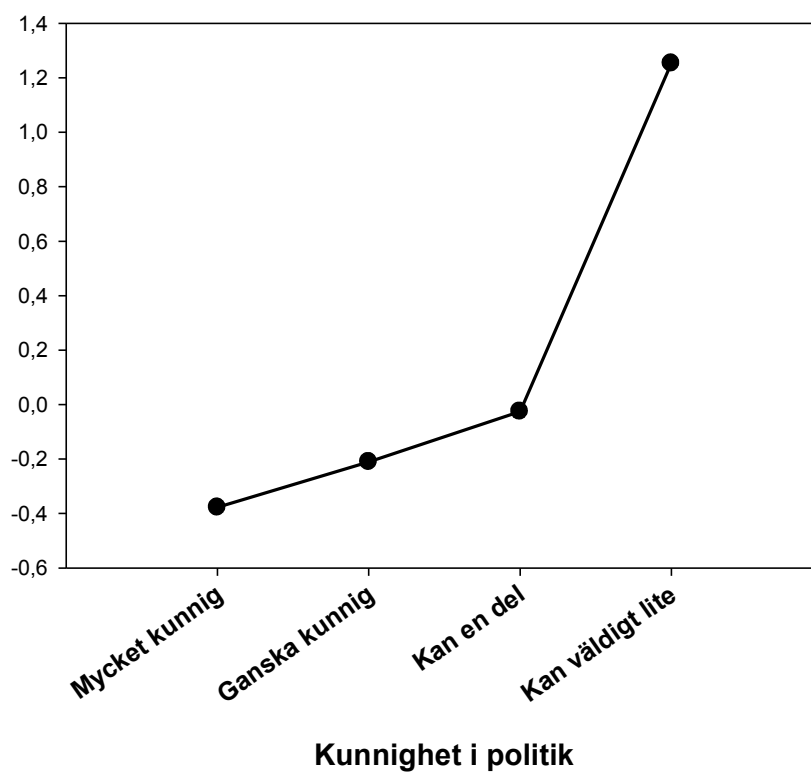
Bedömningsfel, standardiserat

Figur 6. Sambandet mellan bedömningsfelet och säkerhet i bedömningarna.

Respondenterna bedömde också sin kunnighet när det gällde politik. Denna variabel hade ett starkt och signifikant samband med bedömningsfelet; $F(3,105) = 9.166, p < 0.0005$. Se Fig. 7.

Bedömningsfel, standardiserat

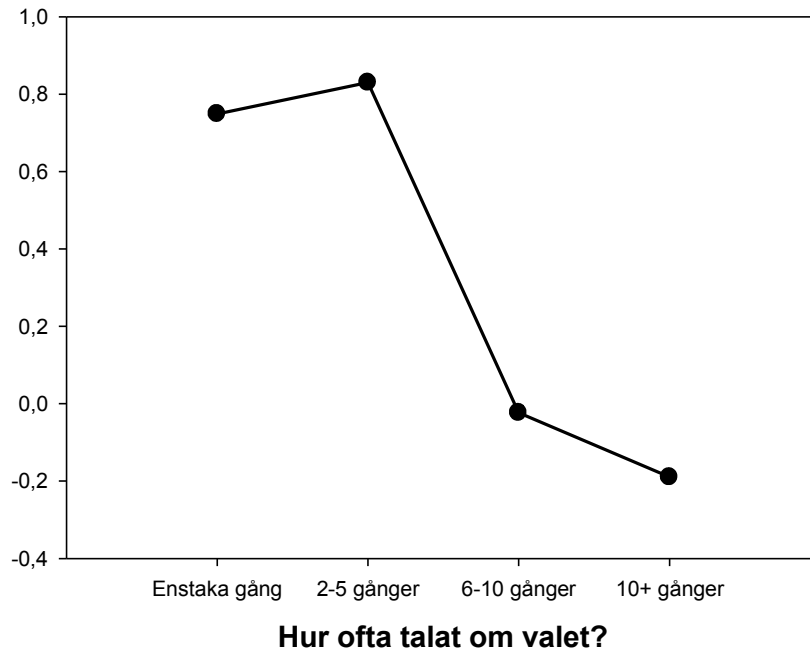

Figur 7. Sambandet mellan bedömningsfelet och kunnighet i politik.

Interaktion och bedömningsfel

Hur ofta man talat om valet hade ett samband med bedömningsfelet; $F(3,105) = 4.494$, $p = 0.005$. Se Fig. 8.

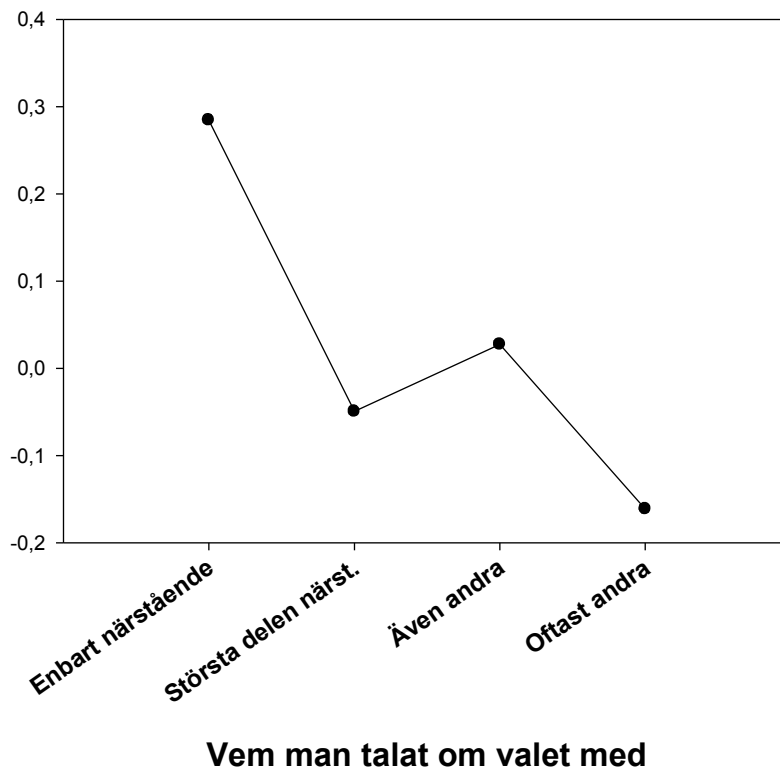
Bedömningsfel, standardiserat

Figur 8. Sambandet mellan bedömningsfelet och hur ofta man talat med andra om valet.

Figuren visar att de som oftare hade talat med andra gjorde mindre bedömningsfel. Vem man talat med hade också betydelse, se Fig. 9.

Bedömningsfel, standardiserat

Figur 9. Sambandet mellan bedömningsfelet och vem man talat med om valet.

Effekten är mindre än i Fig. 8, men tendensen är tydlig. De som gjorde största felet hade enbart talat med nära anhöriga och vänner om valet. Som rapporterades ovan visade denna grupp också ett högre önsketänkande. De gjorde alltså fel i första hand vid bedömningen av det parti som de föredrog. Troligen sammanföll denna preferens, för de flesta, med preferensen hos de personer som de diskuterat valet med. Tydligt gjorde man mera realistiska bedömningar om man breddade sitt intag av information.

Diskussion

Principen om ”massans vishet” fungerade bra i denna undersökning, liksom i den tidigare undersökningen år 2006. De svarande kunde väl skilja mellan sina egna preferenser och den prognos av valet som de gjorde, se Tabell 2. Omfattande erfarenheter rapporterade i den internationella litteraturen har gett liknande resultat, inom många olika områden. Vad kan dessa resultat bero på? Varför fungerar opinionsundersökningar sämre, trots att de bygger på många flera observationer, med respondenter som är någorlunda representativa?

Resultaten från analyser av de individuella svarsfelen ger vissa ledtrådar. De som talat oftare med andra människor om valet, särskilt då med andra än den närmaste familjen och vännerna, gjorde mindre bedömningsfel. Ett stort och varierat nätverk var alltså en positiv faktor. Så var också att avstå från att göra bedömningar grundade på intuition, eller vad man önskade sig skulle hända. Svaret på frågan om effektiviteten hos principen om ”massans vishet” tycks alltså vara att man hade skaffat sig användbar information. Denna fanns givetvis också i alla de opinionsundersökningar som massmedia var fulla av inför valet.

Det är troligen ingen bra idé att kräva att personer som ska göra denna typ av bedömningar också ska vara representativa. Det är i stället angeläget att man skaffar data från en grupp som kan förväntas göra speciellt bra bedömningar. Det handlar om människor som är intresserade av politik⁴, som har en bred kontaktyta, och har liten tendens till önsketänkande. Man skulle kunna screena en grupp av respondenter med avseende på sådana dimensioner för att få ett optimalt resultat. Screeningen skulle förstås behöva anpassas efter vad det är som ska prediceras. I denna studie har det varit politik, i andra sammanhang som ekonomisk utveckling eller konsumentbeteende är det andra dimensioner som är relevanta.

Breda eller heterogena kontaktytor kan man tänka sig är vanligare i små orter än i storstäder. Det skulle därför vara intressant att i fortsatt forskning relatera prognosfel till bostadsortens storlek. Det är också möjligt att föreningsaktivitet kan vara en positiv faktor för att kunna göra prognoser, men där finns en möjlig nackdel i och med att nätverket kan ske är ganska homogent.

Givetvis gör enskilda bedömare fel, ibland stora fel. Dessa tar ut varandra när man beräknar gruppens medianer. Skälen till individens felbedömningar kan vara många och av skiftande slag. Kanske kan de till en del sökas i ”heuristics” (Tversky & Kahneman, 1974), andra fall i önsketänkande (Sjöberg, 2007; Sjöberg & Biel, 1983). Täta nätverk är en annan felfaktor eftersom vi påverkas så starkt av social validering, dvs. vi tror att det är riktigt som människor vi umgås med och respekterar säger. Legenden om kalifen Harun-al- Rashid är intressant. Han

---

⁴ Långt ifrån alla är intresserade av politik. I en studie av valdeltagandet i det första EU-parlamentsvalet fann jag att ca 50% var mer eller mindre helt ointresserade av politik (Sjöberg, 1997).

gav sig förklädd och anonym ut i staden för att ta reda på vad undersåtarna verkligen tyckte och tänkte. På så sätt kunde han troligen få någorlunda tillförlitlig information om opinionen.

Vanliga opinionsundersökningar kan vara till nytta, men de har felkällor som gör att de fungerar sämre än data baserade på bedömningar. De blir sällan eller aldrig riktigt representativa eftersom bortfallet nästan alltid är stort. Detta problem ökar dessutom med tiden eftersom viljan att delta i sådana undersökningar minskar, och modern telefonteknik har gjort att allt flera nöjer sig med att ha mobiltelefoner. (Postala undersökningar är bättre, men de tar för lång tid att genomföra när det gäller valprognoser). Opinionsundersökningar är dessutom mycket dyrare att genomföra än studier av prognosbedömningar.

Felaktiga prognoser brukar ofta citeras⁵. Många historiska skeenden har kommit helt oväntade för andra än ett fåtal. Jag skulle vilja pröva tanken att de bästa prognoserna är *s a s barfotaprognoser*, dvs. att de görs utan användande av omfattande kunskaper och sofistikerade teorier. Den första undersökningen jag gjorde av en valprognos visade att högt utbildade statsvetare gjorde en sämre prognos än ”folk i allmänhet”. Det vore intressant att pröva om denna princip stämmer inom andra områden. Tillgång till omfattande kunskaper och komplicerade begreppssystem skapar troligen hög *upplevd* säkerhet i prognoser men behöver inte alls göra dem bättre – kunskaperna kan användas för att *i efterhand* förklara vad som hänt, inte att förutse skeendet. Samtidigt ger de trovärdighet till den som uttalar sig. Landets kanske ledande valforskare (Sören Holmberg) uttalade i oktober 2007 att ”regeringen Reinfeldt är rökt”, och det var kanske ett av de större prognosfelen som gjorts i vårt land. Här kom kanske önsketänkande in i bilden, liksom i ett annat exempel, Carvilles bok ”40 more years” med tesen att demokraterna kommer att enkelt vinna alla val under de kommande 40 åren (Carville, 2009). Det dröjde inte länge innan han fick fel.

Experter finns förstås på olika nivåer, från ledande forskare till praktiker. Den senare gruppen kanske saknar insikt i den fulla komplexiteten i skeendena och därför gör prognoser med mindre rädsla för att få fel. Men frågan är om *någon* expertgrupp gör bättre prognoser än folk i allmänhet.

Barfotaprognoser kan vara bättre än expertprognoser av flera skäl. Forskning om bedömningar har visat att mera information som underlag för bedömningen ger ökad säkerhet, men att kvaliteten i bedömningen *minskar* efter ett optimalt läge (Sjöberg, 1978). Stor tillgång till information skapar alltså en illusion av att man kan göra tillförlitliga bedömningar medan motsatsen är fallet. Stor informationsmängd skapar förvirring och ger utrymme för individuella vinklingar som kan vara intressanta men som saknar verklighetsanknytning. Dessutom tenderar bedömare att bli allt mindre överens ju mera information de får. Det skapas på detta sätt utrymme för ”grupp tänkande” (Janis, 1972) och överdriven tilltro till den egna bedömningen, något som kan leda till katastrofala beslut

Ledande experter har stor beläsenhet och erfarenhet vilket gör att de kan hitta exempel som stödjer deras slutsatser. Inför det svenska valet var ju opinionsundersökningarna ganska enstämmiga, äten om detaljer varierade. Statsvetare kunde emellertid hänvisa till norsk erfarenhet som nyligen visat att opinionsundersökningar slog fel. Att resonera utifrån intressanta och avvikande exempel innebär att man tar en risk att bortse från normalfallen (”base rate”), ett vanligt exempel på ”feltänk” (Tversky & Kahneman, 1974).

---

⁵ Många roande exempel finns här <http://mediasplatter.se/att-forutse-framtiden-ar-inte-sa-latt/>. Ett av de mera roande är Margaret Thatchers uttalande från 1974 där hon säger att ingen kvinna kan bli premiärminister, åtminstone inte förrän i nästa århundrade.

De resultat som rapporterats här gäller en form av prognos som är tämligen enkel. Ingen räknar med en dramatisk och total förändring. Fullständig obekanta skeenden händer emellertid hela tiden och de är inte väntade annat än av några få ”dårar och heliga män”, som i Polen före Sovjetunionens sammanbrott. Det var en händelse av typen ”svart svan” (Taleb, 2008). Även om de förutses av några få är det omöjligt att veta *i förväg* vilka dessa profeter är som kommer att visa sig få rätt. Det har inte gått att visa att det finns, som ett exempel, börsmäklare som gör bättre prognoser än slumpen (Taleb, 2005).

Referenser

- Arrow, K. J., Forsythe, R., Gorham, M., Hahn, R., Hanson, R., Ledyard, J. O., et al. (2008). The promise of prediction markets. *Science*, 320(5878), 877-878.
- Carville, J. (2009). *40 More Years: How the Democrats Will Rule the Next Generation* New York: Simon & Schuster.
- Janis, I. L. (1972). *Victims of groupthink*. Boston: Houghton Mifflin.
- Sjöberg, L. (1978). *Beslutsfattande. Psykologiska studier av valsituationer. (Decision making. Psychological studies of choice situations)*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Sjöberg, L. (1997). *Valet till EU-parlamentet 1995. En socialpsykologisk studie. (The election to the EU Parliament in 1995. A social psychological study)*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Sjöberg, L. (2007). The distortion of beliefs in the face of uncertainty. *International Journal of Management and Decision Making*, 8(1), 1-29.
- Sjöberg, L. (2009). Are all crowds equally wise? A comparison of political election forecasts by experts and the public. *Journal of Forecasting*, 28(1), 1-18.
- Sjöberg, L., & Biel, A. (1983). Mood and belief-value correlation. *Acta Psychologica*, 53(3), 253-270.
- Surowiecki, J. (2004). *The Wisdom of Crowds: Why the Many Are Smarter Than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economies, Societies and Nations*. New York: Doubleday.
- Taleb, N. N. (2005). *Foiled by randomness. The hidden role of chance in life and in the markets. (2nd ed.)*. New York: Random House.
- Taleb, N. N. (2008). *The Black Swan. The Impact of the Highly Improbable*. London: Penguin Books.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: heuristics and biases. *Science*, 185, 1124-1131.

Bilaga 1. Formuläret.

HUR TROR DU ATT DET GÅR I VALET?

Vi ber dig göra en bedömning av vilket resultat du tror att det blir i det kommande riksdagsvalet nu i höst. Vi vet att det kan kännas svårt, men gör ett försök! Sätt ett kryss i den av rutorna för varje parti, som motsvarar den andel av de väljande som du tror de kommer att få i valet. Du behöver inte tänka på om procentalen tillsammans blir 100.

Parti	Mindre än 4%	4-6%	7-9%	10-15%	16-20%	21-25%	26-30%	31-35%	36-40%	41-45%	46-50%	Mer än 50%
C												
FP												
KD												
M												
MP												
S												
SD												
V												
Övr												

C=Centerpartiet, FP=Folkpartiet, KD=Kristdemokraterna, M=Moderaterna, MP=Miljöpartiet, S=Socialdemokraterna, SD=Sverigedemokraterna, V=Vänsterpartiet, Övr=alla övriga partier sammanlagt

Vad grundade du dina bedömningar av partiernas resultat på?	Opinionsundersökningar Annat innehåll i media Samtal med andra människor Intuition Hur det gått i tidigare val Hur jag vill att det ska gå Övrigt
Vilket politiskt parti tycker du bäst (eller minst illa) om idag när det gäller rikspolitiken?	Centerpartiet Folkpartiet liberalerna Kristdemokratiska samhällspartiet Miljöpartiet de gröna Moderata samlingspartiet Socialdemokraterna Sverigedemokraterna Vänsterpartiet Annat parti än ovanstående
Hur säker känner du dig på din bedömning av det kommande valresultatet?	Mycket säker Ganska säker Varken säker eller osäker Ganska osäker

	Mycket osäker
Hur intresserad är du av politik?	Mycket starkt intresserad Starkt intresserad Ganska intresserad I någon mån intresserad Knappast alls intresserad Definitivt inte intresserad
Hur intresserad är du av det kommande valet?	Mycket starkt intresserad Starkt intresserad Ganska intresserad I någon mån intresserad Knappast alls intresserad Definitivt inte intresserad
Hur kunnig är du när det gäller politik?	Mycket kunnig Ganska kunnig Kan en del, men inte så mycket Kan väldigt lite Kan inget eller nästan inget om politik
Hur ofta har du pratat om valet under den senaste månaden?	Inte alls Någon enstaka gång 2-5 gånger 6-10 gånger Mer än 10 gånger
Om du har samtalat om valet, med vilka?	Enbart med familjen, släkten och nära vänner Till största delen med familjen, släkten och nära vänner Lika ofta med människor jag känner väl som med andra Oftast med människor jag känner mindre väl Endast med människor jag känner mindre väl
Tänker du rösta?	Ja, säkert Ja troligen Tveksamt Nej troligen inte Nej säkert inte Har inte rösträtt
Kön:	Man Kvinna

Ålder:	Yngre än 18 år 18-24 25-34 35-44 45-54 55-64 65-74 75 eller äldre
Utbildning: (markera den ”högsta” utbildning du fullständigt genomfört fram till avgångs- eller examensbetyg)	Grundskola, folkskola Gymnasium eller motsvarande Högskola
Om du bedrivit högskolestudier, pricka för om du läst några av nedanstående ämnen (du kan välja flera alternativ)	Statskunskap Statistik Sociologi Psykologi Historia
Hur ser du på Sveriges framtid de närmaste åren?	Mycket optimistiskt Ganska optimistiskt Varken optimistiskt eller pessimistiskt Ganska pessimistiskt Mycket pessimistiskt
Vill du ha inbjudningar till flera undersökningar inom projektet Kristallkulan?	Ja Nej
Om du vill vara med och tävla om priset på 1000 kr, ha en länk till rapporten av denna undersökning när den är klar, eller inbjudan till nya undersökningar, skriv din e-post-adress här:	
Om du vill ett diplom över att du deltagit i undersökningen, skriv till namn och vanlig postadress här.	Namn: c/o: Gata/Box: Postnumm er: Postort:

